

2.6.2022

Naisjärjestöjen Keskusliiton lausunto tasa-arvovaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2022

Naisjärjestöjen Keskusliitto kiittää eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa mahdollisuudesta lausua tasa-arvovaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2022. Kertomus nostaa keskusteluun monia tärkeitä teemoja, joita myös liitto itse on pitänyt esillä. Liitto kannattaa lämpimästi tasa-arvovaltuutetun kertomuksen suosituksia, joista monet sisältyvät myös liiton omiin tavoitteisiin.

Yleisesti

Vaikka Suomi on monin tavoin yksi maailman tasa-arvoisimmista maista, sukupuolten tasa-arvo ei ole valmis.

Naisjärjestöjen Keskusliitto allekirjoittaa tasa-arvovaltuutetun huomion siitä, että tekemistä riittää meilläkin. Tasa-arvon saavuttaminen vaatii aktiivista, pitkäjänteistä ja sitoutunutta työtä. Monet suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvo-ongelmat korjaantuvat etanan vauhtia, jos lainkaan. Vauhtia on lisättävä, jos haluamme varmistaa, että Suomi täyttää kansalliset ja kansainväliset perus- ja ihmisoikeusvelvoitteensa.

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää välttämättömänä, että tasa-arvoa ja naisten oikeuksia lähestytään ihmisoikeusnäkökulmasta, kuten tasa-arvovaltuutettu on selonteossaan tehnyt. Ihmisoikeudet ovat naisten oikeuksia, ja naisten oikeudet ovat ihmisoikeuksia. Suomi on sitoutunut useisiin naisten oikeuksien kannalta keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin, kuten YK:n naisten syrjinnän poistamista koskeva CEDAW-yleissopimus ja naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastainen Istanbulin sopimus, joiden toimeenpanosta on huolehdittava täysimääräisesti.

Ihmisoikeusperustaisuus edellyttää myös intersektionaalista, moniperustaisen syrjinnän huomioivaa näkökulmaa. Suomi on edelleen patriarkaalinen yhteiskunta, jonka valtarakenteet jättävät syrjään normista poikkeavat henkilöt, erityisesti naiset ja vähemmistöt – vammaiset, saamelaiset, romanit, maahan muuttaneet, uskonnolliset vähemmistöt, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt – mutta myös normiin sopimattomat miehet. Tasa-arvoisempi yhteiskunta olisi kaikkien etu.

Tasa-arvotyölle tarvitaan kansalliset, vaalikauden yli ulottuvat kunnianhimoiset tavoitteet. Tasa-arvoselonteolla on tässä tärkeä rooli. Liitto on valtuutetun ohella peräänkuuluttanut tasa-arvoselonteon yhteydessä mahdollisimman konkreettisten tavoitteiden asettamista. Tavoitteiden toteutumista on voitava seurata mittarein.

Tasa-arvovaltuutetun tehtävän jatko ja riittävät resurssit on turvattava. Liitto on kiinnittänyt erityistä huomiota tasa-arvovaltuutetun resurssien riittämättömyyteen kasvaneeseen tehtäväkenttään nähden. Muun muassa Naisten syrjinnän poistamista koskevaa YK:n CEDAW-sopimusta valvova komitea on viimeisimmissä Suomea koskevissa loppupäätelmissään esittänyt huolensa tasa-arvovaltuutetun käyttöön annettujen resurssien vähäisyydestä. Tasa-arvovaltuutetun resurssit on välttämätöntä nostaa vastaamaan kasvanutta tehtäväkenttää.

Turvallisuustilanteen heikentyessä Euroopassa tasa-arvon merkitys kasvaa yhteiskuntien vakauden ja rauhan kivijalkana. Tasa-arvo ja demokratia ovat kestävän rauhan edellytys, ja niiden vahvistaminen on paras tapa tukea vakautta. Kunnianhimoinen tasa-arvotyö on nyt tärkeämpää kuin koskaan.

Sukupuolivaikutusten arvioinnista ja sukupuolitietoisesta budjetoinnista

Kuten tasa-arvovaltuutettu, myös Naisjärjestöjen Keskusliitto korostaa, että sukupuolivaikutusten arviointi on tasa-arvoa edistävän päätöksenteon välttämätön edellytys. Liitto on peräänkuuluttanut johdonmukaista sukupuolivaikutusten arviointia kansallisessa lainsäädännössä ja kaikissa keskeisissä yhteiskunnallisissa uudistuksissa. Nykykäytännön keskeisiä ongelmia ovat sukupuolivaikutusten arviointien liian vähäinen määrä, puutteet arviointien laadussa sekä se, että arvioinnit tehdään liian myöhäisessä vaiheessa. Vain noin kolmannes vuosina 2007–2017 tehdyistä lakiesitysten sukupuolivaikutusten arvioinneista tunnistaa lailla olevan sukupuolivaikutuksia, mikä kattaa 4,5 prosenttia esityksistä.

Liitto on valtuutetun lailla niin ikään peräänkuuluttanut parempaa arviointia koronaviruksen vaikutuksista sukupuolten tasa-arvoon. Koronatoimien sukupuolivaikutuksia ei arvioitu ennakoon, vaan vaikutuksia selvitettiin jälkikäteen. Juuri valmistuneen selvityksen mukaan koronavirusi syvensi sukupuolten välistä epätasa-arvoa. Kriisissä yhteiskunnan eriarvoistavat ja

sukupuolistuneet rakenteet, kuten työmarkkinoiden segregaatio ja hoivavastuun epätasa-arvoinen jakautuminen, korostuivat. Kokemuksesta on otettava opiksi ja varmistettava, että tulevaisuudessa päätösten sukupuolivaikutukset arvioidaan ennakkoon. On myös huolehdittava, että toimenpiteet pandemiasta toipumiseksi vauhdittavat merkittävästi tasa-arvon saavuttamista.

Sukupuolivaikutusten arviointi on ulotettava myös valtion budjettiin. Naisjärjestöjen Keskusliitto on korostanut sukupuolitietoisien budjetoinnin kehittämisen tärkeyttä osana kestävä kehityksen budjetointia ja sukupuolivaikutusten arvioinnin laajentamista koko laajaan talousarvioprosessiin. Liitto on esittänyt myös hallitusohjelman sukupuolivaikutusten arviointia. Päätösten riittävällä resursoinnilla on suora vaikutus siihen, millä tavalla lainsäädännön oletetut sukupuolivaikutukset toteutuvat. Tasa-arvoviranomaisille ja sukupuolten tasa-arvoa edistäville kansalaisjärjestöille sekä muille tasa-arvotoimijoille tulee varata niiden tarvitsemat resurssit, jotta tavoitellut positiiviset sukupuolivaikutukset myös toteutuvat käytännössä.

Syrjintäkiellot ja oikeussuojan kehittäminen

Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että tasa-arvovaltuutetun kertomuksen painopisteenä olevat syrjintäkiellot ja oikeussuojakeinojen kehittäminen ovat erittäin tärkeitä tavoitteita. Nykyisin syrjintää epäilevällä on käytännössä heikko pääsy oikeussuojakeinoihin esimerkiksi hyvityksen osalta. Oikeuden saaminen on vaikeaa ja kallista, ja pahimmillaan raskas oikeusprosessi voi johtaa uudelleenuhriuttamiseen. Syrjinnän uhrin oikeudet eivät toteudu, ellei käytettävissä ole matalan kynnyksen oikeussuojakeinoja. Nyt näin ei riittävissä määrin ole.

Liitto on peräänkuuluttanut yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivaltuuksien laajentamista siten, että lautakunnalle annettaisiin oikeus määrätä hyvitys syrjinnästä. Tätä esitetään yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksen yhteydessä yhdenvertaisuuslain perusteella, ja sama tulisi mahdollistaa myös tasa-arvolain perusteella. Myös muita keinoja parantaa oikeussuojan saavutettavuutta tulee selvittää ja tasa-arvolain mukaisen hyvityksen soveltamisalaa laajentaa tasa-arvovaltuutetun esittämällä tavalla. Lautakunnan roolia tulee kehittää aidosti matalan kynnyksen oikeussuojakeinoksi.

Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksen toteututtua olisi perusteltua toteuttaa seuraavaksi **tasa-arvolain kokonaisuudistus**, jossa tarkasteltaisiin erityisesti tasa-arvon edistämistä, syrjintäkieltoja sekä valvonnan ja oikeussuojakeinojen toimivuutta ja riittävyyttä. Kokonaistarkastelu mahdollistaisi tasa-arvovaltuutetun esiin tuomien suositusten kokonaisvaltaisen huomioimisen tasa-arvolaissa.

Risteävän syrjinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen nousevat koko ajan keskeisemmiksi asioiksi. Tasa-arvovaltuutetulla olisi tärkeää olla toimivaltaa myös risteävää syrjintää koskevissa jutuissa.

Tasa-arvo työelämässä

Syrjintä työelämässä on tällä hetkellä huomattava ongelma. Esimerkiksi vammaiset naiset ja maahan muuttaneet naiset kokevat työelämässä huomattavan paljon syrjintää. Erityisesti työelämän syrjinnästä on kuitenkin vain harvoin seuraamuksia tekijälle taikka oikeasuhtaisia hyvityksiä tai korvauksia uhrille. Tästäkin näkökulmasta syrjintäkieltojen ja oikeussuojakeinojen kehittäminen on erittäin tärkeää. Hyvitystä tulisi voida saada myös valintapäätöstä edeltävästä työhönottosyrjinnästä.

Naisjärjestöjen Keskusliitto on kannattanut moninaisuuden huomioimista rekrytoinnissa anonymillä rekrytoinnilla sekä moninaisuuslausekkeilla työpaikkailmoituksissa. Maahan muuttaneiden ja vammaisten sekä muihin vähemmistöihin kuuluvien naisten työllistymistä ja samapalkkaisuutta on tärkeää edistää läpileikkaavasti sekä selvittää vammaisten ja maahan muuttaneiden naisten euro.

Työelämän perheystävällisyyttä on tärkeää lisätä. Perhevapaauudistus on tärkeä edistysaskel hoivavastuun tasaisemmaksi jakautumiseksi, mutta se täytyy myös toimeenpanna kunnianhimoisesti. Naisjärjestöjen Keskusliitto haluaa Suomesta maan, jossa isät pitävät eniten perhevapaita. Tämä edellyttää numeeristen tavoitteiden asettamista naisten ja miesten perhevapaiden käytölle, niiden toteutumisen arviointia hallituskauden lopussa sekä toimenpiteitä, kunnes hoivavastuu jakautuu tasan.

Perhevapaauudistuksen toimeenpanoa työehtosopimuksissa tulee seurata tarkasti. Tasa-arvovaltuutettu nostaa kertomuksessaan esiin riskin siitä, että työehtosopimusten mukainen palkallinen vanhempainvapaa voi äidin kohdalla lyhentyä merkittävästi, kun aiempi käytäntö eripituisista äitiys- ja isyysrahakausista ei ole enää mahdollinen vanhempainrahakausien osalta. Naisjärjestöjen Keskusliiton jäsenjärjestöissä on myös huolestuneena pidetty silmällä työehtosopimusneuvottelujen onnistumista tältä osin. Joillakin aloilla on onnistuttu paremmin kuin toisilla, ja osa sopimuksista on vielä solmimatta. **Olisi keskeistä varmistaa, ettei uudistuksen toimeenpano vaikuta negatiivisesti usein jo muutenkin miehiä pienipalkkaisempien naisten palkkatasoon.**

Perhe- ja hoitovapaiden uudistamista tulee jatkaa myös ensi hallituskaudella. Perhevapaiden lisäksi myös omaishoitovapaan käytön sukupuolivaikutuksia on syytä seurata ja tehdä tarvittaessa toimenpiteitä, kunnes hoivavastuu jakautuu tasan sekä nostaa omaishoidon tuen tasoa. Tasa-arvovaltuutetun lisäksi myös liitto on esittänyt, että vanhempainpäivärahojen määräytymisperusteita muutettaisiin siten, että määräytymisperusteeksi saisi valita vuositulon tai edellisen verotuskauden tulon. Liitto kannattaa myös kotihoidontuen uudistuksen käynnistämistä. Äitien perhevapaiden lyhetyssä liitto katsoo valtuutetun lailla, että ILO:n äitiyssuojelun uudistamista koskevan yleissopimuksen ratifiointia tulisi harkita uudelleen imetystaukojen osalta.

Raskaus- ja perhevapaasyrjintä on edelleen aivan liian yleistä työelämässä. Tasa-arvovaltuutetun mukaan raskaus- ja perhevapaasyrjintä on asiaryhmä, josta valtuutetulle tulee eniten työelämää koskevia syrjintäepäilyjä. Liitto kannattaa lämpimästi valtuutetun esitystä raskaus- ja perhevapaasyrjinnän ehkäisemisen ottamista tasa-arvopolitiikan painopisteeksi ja tehokkaisiin toimenpiteisiin ryhtymistä syrjinnän lopettamiseksi. Tasa-arvovaltuutetun lisäksi myös liitto on kannattanut perhevapaalta palaavan irtisanomissuojan parantamista sekä lainsäädännön täsmentämistä siten, että raskaus- ja perhevapaan käyttö eivät vaikuta negatiivisesti määräaikaisen työsuhteen jatkumiseen. Liitto kannattaa myös toimia vanhemmuuden kustannusten tasaisemmaksi jakautumiseksi.

Sukupuolten palkkaerojen kaventuminen on ollut erittäin hidasta ja lähes pysähtynyt 16 prosenttiin. Työmarkkinat ovat segregoituneet: alle 10 prosenttia palkansaajista työskentelee tasa-ammateissa, joissa on vähintään 40 prosenttia naisia ja miehiä. Suomi on saanut huomautuksia palkkaerojen hitaasta kapenemisesta useilta kansainvälisiltä ihmisoikeusvalvontaelimiltä, joista Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea antoi kaksi vuotta sitten Suomelle langettavan päätöksen järjestökantelusta. **On selvää, että palkkaerojen kaventamiseen tarvitaan uusia, tehokkaampia keinoja.**

Palkka-avoimuuden edistäminen keskeinen keino siihen, että palkkasyrjintään voidaan tehokkaasti puuttua. Liitto kannattaa henkilöstön, henkilöstön edustajien ja syrjintää epäilevien työntekijöiden tiedonsaantioikeuksien parantamista palkoista. Valtuutetun lailla liitto katsoo, että palkka-avoimuutta edistäisi parhaiten malli, jossa työntekijällä olisi mahdollisuus saada tarpeelliset tiedot suoraan työnantajalta. Suomen on tärkeää edistää kattavaa ja kunnianhimoista palkka-avoimuuslainsäädäntöä myös EU:ssa.

Samaa palkkaa tulee maksaa myös samanarvoisesta työstä. Valtuutettu nostaa kertomuksessaan ansiokkaasti esiin samanarvoisen työn määrittelyyn liittyviä haasteita. Samanarvoisen työn määritelmää tulisikin selkeyttää tavalla, joka mahdollistaa palkkojen vertailun työehtosopimusten välillä. Liitto kannattaa tasa-arvovaltuutetun suositusta siitä, että tasa-arvolakiin lisättäisiin säännös, jossa määritellään mitä laissa tarkoitetaan samanarvoisen työn käsitteellä. Liitto on myös tuonut esiin palkkakartoitussäännösten kehittämisen siten, että niissä tarkastellaan organisaation koko henkilöstöä työehtosopimuksesta riippumatta ja eri palkanosia palkkakeskiaivojen sijaan. Palkkakartoitussäännöksen olisi tärkeää ohjata nykyistä paremmin palkkavertailuja varten muodostettavien ryhmien valintaa. Tasa-arvolain tasa-arvosuunnittelun ja palkkakartoitusten 30 työntekijän rajaa on myös syytä laskea.

Sukupuolen moninaisuus

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää erityisen tärkeänä, että sukupuolen moninaisuus ja transihmisten perusoikeudet tunnustetaan ihmisoikeuskysymyksinä. Tasa-arvovaltuutetunkin kertomuksessaan esiin nostama anti-gender-liike pyrkii koko ajan vahvemmin kyseenalaistamaan naisten oikeuksia, mm. lisääntymisvapaata ja -oikeuksia, mutta myös sukupuolen moninaisuutta ja transihmisten ihmisoikeuksia. Tähän kehitykseen on pystyttävä vastaamaan päättäväisesti.

Sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella tapahtuvaan syrjintään on tärkeää pystyä puuttumaan nykyistä tehokkaammin. Tutkimusten mukaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat kokevat muita enemmän häirintää ja väkivaltaa, mutta tästä ilmoitetaan viranomaisille harvoin. Viranomaisten on pystyttävä kohtaamaan vähemmistöt kunnioittavasti.

Voimassa oleva translaki loukkaa transihmisten ihmisoikeuksia, oikeutta itsemäärittelyyn ja keholliseen koskemattomuuteen, ja valtuutetun lailla liitto pitää välttämättömänä sen uudistamista. Uudistus parantaisi transihmisten itsemääräämisoikeutta, kehollista koskemattomuutta ja hyvinvointia. Sukupuolen vahvistaminen tulisi tehdä mahdolliseksi myös 15 vuotta täyttäneille, sillä sukupuolen vahvistamisen lykkäytyminen jopa vuosilla heikentää transnuorten hyvinvointia huomattavasti. Hakemusprosessissa viranomaisen harkintavallan tulee olla mahdollisimman rajattua, jotta itsemääräämisoikeus säilyy. Jokaisen transsukupuolisen ja sukupuoleltaan moninaisen hoitopäätös on taattava uudistuksen yhteydessä. (Lisääntymis)terveydelliset palvelut, mukaan lukien hedelmöityshoidot, tulee turvata kaikille tarvitseville juridisesta sukupuolesta riippumatta valtuutetunkin edellyttämällä tavalla.

Intersukupuolisten lasten oikeudenloukkausten ehkäisemiseksi kiireetön, lääketieteellisesti ei-välttämätön sukuelinkirurgia on kiellettävä erikseen lainsäädännöllä. Kokemukset sekä Suomesta että ulkomailta osoittavat, että terveydenhuollon ammattilaisille annettavat suositukset eivät riitä, jos halutaan luopua sukupuoli- ja sukupuolipiirteitä muokkaavista itsemääräämisoikeutta loukkaavista lääketieteellisistä toimenpiteistä. Suomessa terveydenhuollon suositukset eivät ole muuttaneet intersukupuolisten oikeuksia rikkovia hoitokäytäntöjä. Sen vuoksi asiasta olisi tärkeää säätää erikseen lain tasoisesti, kuten valtuutettukin esittää.

Sukupuolistunut väkivalta, vihapuhe ja häirintä

Naisiin kohdistuva väkivalta on Suomen laajin ihmisoikeusongelma eikä se ole vähentynyt vuosikymmenten aikana merkittävästi. Naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja lähisuhdeväkivaltaan on pystyttävä puuttumaan huomattavasti nykyistä tehokkaammin. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmalle on varattava erilliset, riittävät resurssit ja ohjelman toimeenpanoa seurattava, mitattava ja arvioitava. On myös tärkeää, että oikeusministeriön naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen ohjelma ja sen työryhmä saavat jatkoa. Tavoitteena tulee olla, että sukupuolistuneen väkivallan uhrina ei kuole tai menetä terveyttään kukaan.

Naisiin kohdistuvan väkivallan torjunta edellyttää pysyviä rakenteita. Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää erittäin tärkeänä naisiin kohdistuvan väkivallan raportoinnin tehtävän perustamista yhdenvertaisuusvaltuutetun yhteyteen. Ilmiön laajuuden ja sitkeyden vuoksi tarvitaan ulkopuolista seurantaa, arviointia ja naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen työn analysointia sekä kehittämisehdotuksia. Liitto oli raportoinnin perustamisessa aloitteentekijänä. Raportoinnin mandaatin jatkokehittämistarpeita ja rahoituksen riittävyyttä on syytä jatkossa seurata ja arvioida.

Lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn on panostettava uusilla hyvinvointialueilla, kuten valtuutettukin edellyttää. Naisjärjestöjen Keskusliitto on THL:n lailla esittänyt lähisuhdeväkivallan ehkäisytyötä selkiyttävän lain säätämistä. Lailla selvennettäisiin kuntien, alueiden ja valtionhallinnon yhteistyötä, rooleja ja vastuita lähisuhdeväkivallan ehkäisyssä ja varmistettaisiin monialainen yhteistyö määrittelemällä yhteistyön muodot, toimijat, tehtävät sekä vastuut väkivallan ehkäisyssä.

Resursseja väkivallan ennaltaehkäisyyn ja uhrien palveluihin on kasvatettava säännönmukaisesti. Turvakotipaikkojen määrää ja saavutettavuutta on lisättävä Euroopan neuvoston suositusten mukaisesti ja niiden esteettömyys ja saavutettavuus turvattava. Seri-keskusten alueellista ja palvelujen kattavuutta on lisättävä. Väkivallan ennaltaehkäisyyn ja uhrien tukeen tarkoitettu moniammatillinen MARAK-toimintamalli on tärkeää laajentaa valtakunnalliseksi.

Poliisin ja oikeuslaitoksen resurssit ja osaaminen naisiin kohdistuvan väkivallan tutkimiseksi on välttämätöntä turvata. Tällä hetkellä seksuaalirikosten oikeusprosessit ovat erittäin pitkiä ja kuormittavia ja sisältävät uudelleenhuurtamisen vaaran. Liitto on ehdottanut selvityksen tekemistä tutkittavien rikosepäilyjen tarkeysjärjestyksestä säätämisestä lailla sekä vaatinut naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan rajaamista lainsäädännöllä sovittelun ulkopuolelle.

Vihapuhe ja viharikokset ovat vakava uhka sukupuolten tasa-arvolle, demokratialle ja sananvapaudelle, sillä ne kaventavat kaikkien vihapuhetta kokevien, erityisesti naisten, poliittisia oikeuksia, osallistumismahdollisuuksia ja ilmaisun- ja sananvapautta sekä heikentävät turvallisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Vihapuhe on ilmiönä selvästi sukupuolistunut: naiset kokevat vihapuhetta miehiä enemmän, ja naisiin kohdistuva vihapuhe on erilaista kuin miehiin kohdistuva ja sisältää usein uhkailua seksuaalisella väkivallalla. Kasvavaan ja rajat ylittävään ongelmaan on tärkeää löytää niin lainsäädännöllisiä kuin muita tehokkaita puuttumiskeinoja niin kansallisesti kuin kansainvälisesti.

Vihapuheeseen ja digitaaliseen väkivaltaan on pystyttävä puuttumaan nykyistä tehokkaammin. Liitto on tasa-arvovaltuutetun lailla kannattanut sukupuolen lisäämistä rikoslakiin rangaistuksen koventamisperusteeksi siten, että sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu mainittaisiin myös pykälässä. Liitto valtuutetun lailla niin ikään peräänkuulutti Istanbulin sopimuksen määrittämien raskauttavien seikkojen, kuten lähisuhdeväkivallan, huomioimista pykälässä. On ongelmallista, että hallituksen esityksen perusteella vaikuttaa siltä, että lähisuhdeväkivalta jäisi nyt koventamisperusteen soveltamisalan ulkopuolelle.

#MeToo on nostanut esiin sen, kuinka suuri ongelma seksuaalihäirintä on edelleen. Seksuaalihäirintää esiintyy yhteiskunnassa edelleen laajasti monilla aloilla, kuten kulttuurissa, urheilussa, työelämässä, pelastusalailla, kirkossa, puolustusvoimissa ja muilla kokonaisturvallisuusaloilla. Seksuaalihäirintään on puuttuttava tehokkaasti. Liitto kannattaa tasa-arvovaltuutetun esitystä siitä, että tasa-arvolakiin lisätään työnantajan velvoite ennaltaehkäistä seksuaali- ja sukupuoleen perustuvaa häirintää. Lisäksi liitto on esittänyt, että urheilun, liikunnan ja kulttuurin toimijoiden sitoutuminen naisiin kohdistuvan väkivallan, seksuaalihäirinnän ja muun epäasiallisen kohtelun ennaltaehkäisemiseksi ja lopettamiseksi tulisi edellytykseksi valtionavun saamiselle.

Liikunnan ja urheilun parissa on tekemistä myös muussa tasa-arvotyössä. Naisten osuus urheilujärjestöjen korkeimmassa luottamusjohdossa on pysynyt samoissa luvuissa viimeiset 15 vuotta. Kiintiöt ovat olleet käytössä hyvällä menestyksellä pitkään Norjassa, Ruotsissa vuodesta 2017 lähtien ja viime vuosina myös Saksassa. Liitto on esittänyt 50 prosentin kiintiöperiaatteen ottamista käyttöön naisille urheilujärjestöissä ja liikuntaa edistävien yhteisöjen luottamus-, valmennus- ja operatiivisessa johdossa Euroopan komission korkean tason työryhmän suositusten mukaisesti. Urheilujohtajien on sitouduttava naiseen kohdistuvan väkivallan, seksuaalisen häirinnän ja muun epäasiallisen kohtelun ennaltaehkäisemiseksi ja lopettamiseksi kaikilla tasoilla.

Uhrin oikeussuojaa seksuaaliharjoittelun osalta on vahvistettava. Seksuaalirikoslainsäädännön muutoksen myötä muuttuva häirinnän määritelmä on tervetullut uudistus, mutta muitakin toimenpiteitä tarvitaan. Liitto on tasa-arvovaltuutetun lailla esittänyt, että oppilaitoksen toiminta määritellään syrjinnäksi tasa-arvolain 14 §:ssä, jos oppilaitos ei puutu tietoonsa tulleseeseen häirintään. Vastaava muutos tarvitaan myös yhdenvertaisuuslakiin.

Tasa-arvo kouluissa ja oppilaitoksissa

Kouluissa ja oppilaitoksissa on tähdättävä siihen, että sukupuoli ei rajoita lapsen valintoja. Perinteiset sukupuoliroolit ohjaavat lasten ajattelua jo varhain, mikä johtaa koulutuksen ja työelämän segregoitumiseen. Jako miesten ja naisten töihin jopa vahvistuu joillain aloilla. Tasa-arvon edistäminen on huomioitava niin tasa-arvolaissa kuin koulutuspoliittisissa asiakirjoissa. Segregaation purkamiseksi työelämässä ja koulutuksessa tulisi luoda pysyvä rakenne, jotta vaikeaan ongelmaan pystytään pureutumaan hanketyötä pitkäjänteisemmin ja tuloksekkaammin.

Kasvatuksen ja opetuksen tulee olla sukupuolitietoista ja tasa-arvoa edistävää kaikilla asteilla. Liitto on kannattanut valtuutetun lailla tasa-arvosuunnitteluvuorituksen laajentamista varhaiskasvatukseen. Muutos tukisi sukupuolitietoisempaa varhaiskasvatusta ja varmistaisi sukupuolten tasa-arvon edistämisen entistä paremmin jo varhaislapsuudesta lähtien. Lisäksi liitto on esittänyt, että lakeihin varhaiskasvatuksesta, perusopetuksesta, ammatillisesta ja lukiokoulutuksesta lisätään vaatimus kasvatuksen ja opetuksen sukupuolitietoisuudesta.

Sukupuolitietoinen kasvatus ja opetus edellyttävät henkilöstöltä ja johdolta tasa-arvo-osaamista. Hyvällä tasa-arvosuunnittelulla on mahdollista herättää pohtimaan ja muuttamaan omia toimintatapoja ja asenteita ja sitä kautta muuttaa opetusta sukupuolitietoisemmaksi. Kuten valtuutettukin toteaa, toimipaikkakohtaisen tasa-arvosuunnitteluvuorituksen toimeenpanossa on vielä paljon kehitettävää, ja koulutusta tarvitsevat niin koulutuksen järjestäjät kuin tuottajat. Liitto on esittänyt velvoittavia koulutuksia tasa-arvosuunnitteluvuorituksen toimeenpanosta.

Tasa-arvon toteutuminen edellyttää alalle opiskelevien kouluttamista ja alalla jo työskentelevien täydennyskouluttamista sukupuolten tasa-arvosta. Tämä tarkoittaa tasa-arvosisältöjen sisällyttämistä varhaiskasvatuksen ja opettajankoulutuksen yliopisto-opetukseen. Liitto on esittänyt selvitystä opettajien perus- ja täydennyskoulutusten tasa-arvosisällöistä.

Tyttöjen pahoinvointi on lisääntynyt huolestuttavasti. Liitto jakaa tasa-arvovaltuutetun huolen asiasta. Tyttöjen pahoinvointi liittyy niin uupumukseen ja ahdistukseen kuin ulkonäköpaineisiin ja seksuaaliharjoitteluun. Valtuutetun kertomuksen mukaan jopa puolet tytöistä kertoi vuonna 2021 kokeneensa häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeisen vuoden aikana. Luvut ovat äärimmäisen huolestuttavia. Ilmiö liittyy myös digitaalisen väkivallan kasvuun, minkä suhteen tarvitaan erityistoimia. Liitto on myös peräänkuuluttanut ennaltaehkäisemistä ja puuttumista mahdollisimman varhain tyttöjen lisääntyneeseen masennukseen, ahdistukseen ja syömishäiriöihin vahvistamalla oppilaanohjausta ja kouluterveydenhuollon kuraattori- ja psykologipalvelujen saavutettavuutta.

Lapsilla on oikeus asianmukaiseen tietoon ja seksuaalikasvatukseen, kuten valtuutettukin toteaa. Tällä hetkellä seksuaalikasvatuksen laatu ja sisällöt vaihtelevat alueellisesti. Parannettavaa on erityisesti seksuaalikasvatuksen tasa-arvoisen tarjoamisen sekä sisällön normatiivisuuden vähentämisen suhteen. Liitto on painottanut sen tärkeyttä, että koulujen seksuaalikasvatuksessa vahvistetaan seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja kehollisen koskemattomuuden, mukaan lukien suostumuksen, käsittelyä. Suostumuskasvatuksen merkitys korostuu uuden seksuaalirikoslainsäädännön myötä. Seksuaalikasvatusta on myös tarpeen kehittää ja yhdenmukaistaa eri puolilla maata.

Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry

Saara-Sofia Sirén
puheenjohtaja

Terhi Heinilä
pääsihteeri

Lisätietoja:

Merja Kähkönen, vaikuttamisen suunnittelija, Naisjärjestöjen Keskusliitto, puh. 050 546 6688, merja.kahkonen@naisjarjestot.fi

Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry on vuonna 1911 perustettu sukupuolten tasa-arvoa edistävien naisjärjestöjen kattojärjestö, johon kuuluu 72 jäsenjärjestöä ja yhteensä noin 400 000 jäsentä. Naisjärjestöjen Keskusliiton tavoitteena on naisten aseman, sukupuolten tasa-arvon ja tyttöjen ja naisten oikeuksien edistäminen.